INTERFAOL TA’LIM – SIFAT KAFOLATI

Hamdamova Muqaddas Xamidovna

Samarqand davlat tibbiyot universiteti Tillar kafedrasining o‘qituvchisi

Annotatsiya. Bu maqolada sifatli ta’lim berishda maktab, litsey, kollej o‘qituvchilari va institut hamda universtitet talabalariga fanlar kesimida interfaol metodlardan foydalangan holda xususan, ularning og‘zaki va yozma nutqini shakllantirish uchun kichik metodik ishlanma hisoblanadi. Bu yerda keltirilgan ma’lumotlar orqali yuqoridagi bu komponentlar samarali bilim berishda o‘z tinglovchilariga qanday usullardan samarali foydalanish mumkinligini tushuntirishga harakat qilingan.

Kalit so‘zlar: Pedagog, fanlar, leksik minimum, fonetika, grammatika, morfologik, fragmentlar, “qanday” diagrammasi, “nilufar guli “ chizmasi, interfaol, metodik usullar, savol, dars, interfaol metod, interfaol ta’lim, pedagogik texnologiya.

Аннотация. В данной статье рассматривается небольшой методический материал, направленный на обеспечение качественного образования с использованием интерактивных методов обучения по различным учебным дисциплинам для преподавателей школ, лицеев, колледжей, а также для студентов институтов и университетов, в частности для формирования их устной и письменной речи. Посредством представленной информации предпринимается попытка объяснить, какими эффективными методами и приёмами можно пользоваться для результативной передачи знаний обучающимся в рамках указанных компонентов.

Ключевые слова: Педагог, дисциплины, лексический минимум, фонетика, грамматика, морфологические элементы, фрагменты, диаграмма «как», схема «цветок лотоса», интерактивный, методические приёмы, вопрос, урок, интерактивный метод, интерактивное обучение, педагогическая технология.

Abstract. This article presents a small methodological framework aimed at ensuring quality education through the use of interactive teaching methods across various academic disciplines for teachers of schools, lyceums, and colleges, as well as for students of institutes and universities, particularly in developing their oral and written communication skills. The information provided seeks to explain how the above-mentioned components can be effectively applied to deliver knowledge efficiently and to demonstrate which methods and techniques can be used successfully in the educational process.

Keywords: Teacher, disciplines, lexical minimum, phonetics, grammar, morphological elements, fragments, “how” diagram, “lotus flower” scheme,

ISSN 3030-3907

interactive, methodological techniques, question, lesson, interactive method, interactive learning, pedagogical technology.

KIRISH.

Pedagogik faoliyatda «metod», «metodika» va «texnologiya» tushunchalari keng qo‘llaniladi. Hatto, mazkur tushunchalar mohiyatini tavsiflashda xilma-xil yondashuvlar mavjud bo‘lgan, ta’lim metodlari muayyan pedagogik jarayondan ko‘zlangan maqsadlarga erishish uchun bajarilishi lozim bo‘lgan vazifalarni amalga oshirishda qo‘llaniladigan turli-tuman ish usullari va shakllarini o‘z ichiga oladi. Bu ishlarni amalga oshirishning shakllangan va amaliyotda qo‘llanilayotgan har turli usullari va shakllari asosida ko‘plab ta’lim metodlari hosil bo‘lgan va bu jarayon davom etmoqda. Muayyan ta’lim-tarbiyaviy maqsadga qaratilgan biror harakatni amalga oshirish yo‘li, usuli yoki ko‘rinishidan iborat bo‘lib shakllangan faoliyat shu maqsadga erishishga xizmat qiluvchi o‘ziga xos ta’lim metodini hosil qiladi. Ana shunday ta’lim metodlaridan biri- interfaol metod hisoblanadi.

Asosiy qism: Ta’lim jarayonida interfaol usullarning samarali qo‘llanilishi quyidagi omillar bilan kafolatlanadi:

-mazkur usulni qo‘llash uchun oldindan puxta tayyorgarlik ko‘rish va rejalashtirish lozim;

-ushbu usulni qo‘llash uchun tegishli vaziyat yaratilishi zarur;

-interfaol ta’lim jarayoni umumpedagogik talablar asosida, hissiyotehtiroslarga berilmagan holda, do‘stona, samimiyatli ravishda tashkil etilishi;

-individual yondashuv jarayoni o‘quvchining erkin fikr yuritish, o‘zining ichki kechinmalarini ijodiy bayon qilishlari uchun tegishli sharoitning yaratilishi;

-interfaol metodlar turli shakllarda amalga oshirilishi zarur.

Shunga ko‘ra, interfaol metodlarning qo‘yidagi shakllaridan ta’lim jarayonida keng ko‘lamda foydalanilmoqda: Aqliy hujum, Ajurli arra, Kichik guruhlarda ishlash, inter faol metodlar, Debatlar, Munozara, “O‘z o‘rningni top”, “Kichik guruhlarda ishlash” usulidan foydalanish o‘quvchilarning darsdagi faolligini ta’minlaydi, har bir o‘quvchining munozarada qatnashish huquqini va bir-biridan o‘rganish imkonini beradi. Demak, ta’lim-tarbiya jarayonlarida interfaol metodlardan foydalanish ta’lim sifati va samaradorligini oshiradi. Interfaol ta’lim – sifat kafolati . Ta’lim qonuni, Kadrlar tayyorlash milliy dasturi, “Kollej ta’limini rivojlantirish Davlat dasturi”ni ta’lim jarayoniga tatbiq etish bilan ta’limda sifat va samaradorlikka erishish va shu orqali modernizatsiya qilingan ta’lim standartlari to‘liq bajarilishi ta’min etish davri boshlandi. Davlatimiz tomonidan yangi kasb-hunar kollejlari qurilishi, obodonlashtirish va bunyodkorlik ishlari jadal sur’atlar bilan olib borilmoqda. Kollejlarimiz yangi qiyofaga, barcha qulayliklarga ega bo‘lib bormoqda. Kasb-hunar kollejlarni yangi jihozlar, asbob-

ISSN 3030-3907

uskunalar, takomillashtirilgan dasturlar, modernizatsiya qilingan tajriba-sinovdan o‘tgan standartlar, darsliklarning yangi avlodi bilan (ijara tariqasida) ta’minlash, kompyuterlashtirish Davlat umummilliy dasturi asosida izchil amalga oshirilmoqda. Boshqacha qilib aytganda zerikarli darslar o‘rniga darslarni tashkil etishga mas’uliyat bilan yondashaydigan, kasbiy bilimdon, metodik mahoratga ega, ma’suliyatli, zamonaviy interfaol pedagogik texnologiyani mukammal o‘zlashtirib olgan, innovatsiyalar asosida ta’limni tashkil eta oladigan o‘qituvchilarga talab oshib bormoqda. Ta’limda moddiy baza, standart, o‘quv rejalar, dastur va darsliklar qanchalik takomillashtirilmasin, kutilgan asosiy natijaga erishish, chuqur va puxta bilim berish, yuqori sifatdagi o‘zlashtirishga erishish bevosita nazariy va amaliy mashg‘ulotlarni olib boruvchi o‘qituvchining ijodkorligi, izlanuvchanligi, malakasiga, pedagogik mahoratiga bog‘lanib qolaveradi, o‘quv-biluv markazida esa o‘quvchi tarmog‘ini taqozo etadi. Ular qanday ta’lim o‘quvchi shaxsiga, uning qiziqish, hohish-istagiga, extiyojiga qaratilmog‘i talab etiladi. 1. Guruhlarda ishlanganda, o‘quv-tarbiyaviy ishlarni tashkil etganda har bir o‘quvchi bilan yakkama-yakka ishlanganda ularning shaxsiy hususiyatlari doimo o‘qituvchi diqqat markazida turmog‘i, hisobga olinmog‘i kerak. 2. O‘quvchi bilan muloqot olib borganda ham, uning o‘ziga xosliklari diqqat e’tiborda tutilishi kerak. 3. Ta’lim jarayonida ham, uning qobiliyati, imkoniyatlari nazarda tutilishi kerak. 4. Pedagogik psixologik jarayonlarni olib borishda o‘quvchining shaxsiy rivojlanish darajasini ko‘zda tutish zarur. Individuallashgan ta’lim prinsiplari:

- Individuallashtirish – o‘quv jarayonining bosh strategiyasidir;
- O‘quv jarayonini individuallashtirish orqali shaxsni rivojlantirish ta’minlanadi;
- Har bir o‘quv predmetini o‘qitishni individuallashtirish orqali amalga oshirish kutilgan natijani kafolatlaydi;
- O‘qitish shakllarini individuallashtirish bilan integratsiyalash sharoiti yaratiladi;
- Individuallashgan ta’lim – o‘quv jarayoni sifat va samaradorligini ta’minlaydi;
- Individuallashgan ta’limda ko‘nikma, malaka, bilim olish o‘quvchining qiziqishi asosida kechadi;
- Mustaqil ishlay olish o‘quvchining umum o‘quv ko‘nikmasini rivojlantiradi, taraqqiy ettiradi.

Demak, ta’lim-tarbiya sifati va samaradorligi o‘quvchining o‘quv mazmunini o‘zlashtirishga yo‘naltirilgan mustaqil mutolaa bilan samarali shug‘ullanishi, mustaqil fikr yuritishi va tafakkur faoliyati bilan bog‘liq. Interfaol metodlarda dars jarayonini olib borishda o‘quvchilarda quyidagi xususiyatlarning rivojlanishini ko‘rsatish mumkin. O‘quvchi o‘qitilmaydi, uni mustaqil o‘qish, o‘rganish, ishlashga o‘rgatiladi. Bunda o‘quvchilar mustaqil ravishda tahlil qilish

ISSN 3030-3907

orqali o‘zlashtirishga, ijodiy mulohaza yuritishga, shaxsiy xulosalar asosida erkin fikr yuritishga o‘rgatiladi. O‘quvchilarda yod fikrlarga qarshi fikr yurita olish, o‘z pozitsiyasini himoya qila olish ko‘nikmalari shakllantiriladi. O‘quvchiga bilimlar tayyor holda berilmasdan, bilimlarni darsliklardan, internetdan, turli boshqa manbalardan izlash, topish, qayta ishlash orqali uning bilim olish malakasi shakllantiriladi. Olgan bilimlari orqali ijodiy mushohada yuritish imkoniyati yaratiladi. O‘quvchini darsliklar bilan ishlash, o‘qish, o‘rganish, konspekt yozish, qo‘shimcha adabiyotlardan foydalanib mustaqil o‘zlashtirish ko‘nikmalarini egallashga o‘rgatiladi. Ta’lim jarayonida barcha o‘quvchilarning o‘z qobiliyatlari darajasida albatta o‘zlashtirishlari kafolatlanadi. Bunda o‘quvchining o‘zlashtirilgan, olgan bilimlarini hayotda, amaliy faoliyatda foydalana olish ko‘nikma va malakalari bilan belgilanadi. Barcha o‘qituvchi-o‘quvchilar interfaol metodlar asosida ishlashni o‘rganib, uni o‘z o‘quv-biluv faoliyatlariga olib kira olsalar barcha o‘quvchilar bir xil natijalarga erisha oladilar. O‘qituvchi, o‘quvchilar bilan birgalikda va bir vaqtda vazifani bajarishda hamkorlik qiladilar, ham ijodkorlikda ish yuritiladilar. O‘qituvchi so‘zlash, tushuntirish, ko‘rsatish jarayonida barcha o‘quvchilarni jalb qilgan holda masalani birga muhokama qiladi. Bunday muloqotlar o‘quvchilar ishonchini qozonishga o‘quvchilar bilan muloqotga kirishishga, jamoa bo‘lib ishlash ko‘nikmasining hosil bo‘lishiga olib keladi. Umumiy o‘quv-biluv faoliyatini tashkil etishning o‘ziga xos kamchilik va yetishmovchiliklari ham mavjud. Darsda faoliyat o‘qituvchi tomonidan barchaga birdek qaratiladi, ya’ni bir oz abstraktlik yuzaga keladi. Barchani qiziqish, qobiliyatlaridan qat’iy nazar bir xilda, bir maqsad yo‘lida izlanish, fikrlash, ishlashga undaydi. O‘quvchilarning rivojlanish darajasi, tayyorgarligi bir xil bo‘lganligi tufayli bilim va ko‘nikmalarni qabul qilib olish, o‘zlashtirish birdek natijani kafolatlamaydi. Dars sifati va samaradorligi pasayishi holatlari kuzatiladi. O‘qish, o‘zlashtirishlari sust bo‘lgan o‘quvchilar sekin ishlaydilar. O‘quv materiallarini to‘la o‘zlashtira olmaydilar. Ular ko‘proq o‘qituvchining shaxsiy e’tiboriga muhtojlik sezadilar. Lekin, ayrim o‘quvchilar murakkabroq, qiyinlik darajasi yuqoriroq bo‘lgan materiallarni o‘zlashtirishga moyil bo‘ladilar. Ayrimlari esa, ko‘proq mustaqil izlanish, ijodiy yondashuv asosida ishlashga qiziqish bilan qaraydilar. Shuning uchun, umumiy yo‘nalishli darslarda savol-javoblar, mashqlar bajarish, iloji boricha o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirilgan bo‘lishi maqsadga muvofiqdir. Interfaol usulda ish yuritmoqchi bo‘lgan o‘qituvchilarga shuni eslatmoq mumkinki, yangicha ishlash uchun faqatgina maqola, adabiyotlar o‘qishning o‘zi kamlik qiladi. Buning uchun, ya’ni o‘qituvchi o‘z faoliyatida interfaol metodlarni qo‘llash uchun, u shaxsan o‘zi ishchanlik o‘yinlari, aqliy hujum, munozara, debatlarda qatnashib, o‘zi tajribadan o‘tkazadi, bu ishga shaxsiy

ISSN 3030-3907

xissasini qo‘shib boradi. Buning uchun u interfaol darslarning o‘tkazishning quyidagi qoidalarini bilib, o‘zlashtirib, amalga kiritishi kerak:

1. interfaol mashg‘ulotlarga barcha ishtirokchilar (o‘quvchilar) jalb etilishi talab qilinadi. Bunda shunday texnologiyalar tanlanishi kerakki, ish jarayonida barcha ishtirokchilarning ishtiroki yoki muhokamasi ta’minlansin;

2. mashg‘ulotga ishtirok etishni psixologik tayyorlash zarur. Darsda ishtirok etuvchilar jarayonga kirishib ketishga tayyor emasligini hisobga olmoq kerak. Yangi tashkil etilayotgan interfaol darslarda ulardagi xadiksirash, tortinchoqlik, indamaslik holatlari darsning faol qechishi, ichki imkoniyatlarni ishga solishga to‘sqinlik qilib kuzatiladi;

3. o‘quvchilarni yangi texnologiyalarni ko‘plab joriy etish bilan toliqtirmaslik. Ishtirokchi imkoniyati, yangi texnologiya sifati bir-biriga mos kelgani ma’qul. Shunday sharoitdagina kichik guruhlarda ishlash, fikrini erkin bayon etish, muammolar yechimini topish oson kechadi;

4. mashg‘ulot olib boriladigan xonalarni tayyorlashga alohida e’tibor berish kerak. Sinf shunday tayyorlanishi kerakki, kichik va katta guruh bilan ishlaganda, ular erkin harakatlansinlar. Ayniqsa, o‘quvchining bir biri bilan muloqotda bo‘yin egib o‘tirishi noqulaylik keltirib chiqaradi. Stollarni 4-6 kishilik qilib qo‘yish, guruh a’zolarining bir-birlariga qarab o‘tirishi, ko‘rib, fikrlashuvga qulay muhit yaratilishi yaxshi natijalar beradi;

5. ishchanlik o‘yinlarini olib borishdan oldin uning reglamenti, ketma-ketligiga rioya qilish kerak. Unga qat’iy rioya qilishni oldindan kelishib olgan ma’qul. Har bir ishtirokchi har qanday fikrlash, nuqtayi nazarga chidamli bo‘lish, oxirigacha eshitishi, tanqid qilmasligi kerak. Har bir ishtirokchining so‘z erkinligiga hurmat bilan qarash, shaxs hurmatini saqlash;

6. ishtirokchilarning kichik guruhlarga bo‘linishlariga diqqate’tibor bilan qarash kerak. Avvalo, kichik guruhlarni shakllantirish erkin, xohish-istaklar asosida kechgani ma’qul. Keyinchalik guruhlarni tasodifiy shakllantirishga o‘tilgan ma’qul. Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki interfaol usullar birdaniga ko‘pgina vazifalarni bajara olishga imkon beradi. Eng muhimi, interfaol usullar o‘quvchilarning kommunikativ bilimi, tushunchasini, kunikma va malakalarini oshiradi. Ularni hamkorlik, hamjixatlik, do‘stona munosabatlarda ishlashni ta’minlaydi.

O‘qituvchi ta’lim mazmunini bayon etish bilan bor kuchini, mahoratini ishga solib, ko‘rgazmali qurol, didaktik tarqatma materiallar yordamida yaxshilab tushuntirishga harakat qiladi. O‘qituvchi o‘quvchilar bilan mavzu yuzasidan fikr almashinadi. Ijodiy ishlar berish orqali mashqlar bajaradi, uy ishlarini mustaqil ishlaydilar, takrorlash orqali amalga oshiradi. Ta’lim mazmunini birmuncha

ISSN 3030-3907

o‘zlashtirishga erishadilar. Inter (o‘zaro) faol usulda – o‘quvchilarga dars jarayonini yaxshi tashkil etishga qulay muhit yaratiladi. O‘quvchilarning o‘zaro fikr almashishlariga imkon beriladi. O‘zaro axborot olish va berish uchun sharoit tug‘diriladi. Yechimini kutayogan masalalarni hamjihatlikda muhokama etadilar va yechadilar. Vaziyatdan chiqishda hamkorlikda yechim topadilar. Olgan axborotlarni asosida bilimlarini bir-birlariga namoyish etadilar. Bir-birlaridan ilhomlanib, ruhiy qoniqish hosil qiladilar. Bir birlarini tushunib, balki qiziqish paydo bo‘lib, vaqt o‘tganini bilmay qoladilar. Har bir ishtirokchi ta’lim mazmunini mualliflardek xis etadilar. Ta’lim mazmunini to‘la o‘zlashtirishga erishadilar.

XULOSA

Muxtasar qilib aytganda, interfaol metodlar va ulardan ta’lim jarayonida foydalanish Zamonaviy ta’limni tashkil etishga qo‘yiladigan muhim talablardan biri ortiqcha ruhiy va jismoniy kuch sarf etmay qisqa vaqt ichida yuksak natijalarga erishishdir. Bugunki kunda bir qator mamlakatlarda o‘quvchilarning o‘quv va ijodiy faolliklarini oshiruvchi hamda ta’lim tarbiya jarayonini samaradorligini kafolatlovchi interfaol metodlarni qo‘llash borasida katta tajriba to‘plangan bo‘lib, ushbu tajriba asoslarini tashkil etuvchi metodlar I N T E R F A O L M E T OD lar nomi bilan kiritilmoqda. Quyida ta’lim amaliyotida foydalanilayotgan interfaol metodlardan bir nechtasining mohiyati va ulardan foydalanish borasida so‘z yuritamiz: Interfaol asosida dars jarayonini tashkil etilganda:

1. O‘quvchining o‘zaro faolligi oshadi, hamkorlik, ijodkorlikda ishlash ko‘nikmalari shakllanadi.

2. O‘quv, reja, dastur, darslik, standart. meyor, qo‘llanmalar, mavzu mazmuni bilan ishlash malakalari shakllanadi.

3. Ta’lim mazmunini, ma’ruzasini mustaqil mutoola qilish, ishlash, o‘zlashtirish kundalik shaxsiy ishlariga aylanadi.

4. O‘quvchi erkin fikr bildirish, o‘z fikrini himoya qilish, isbotlay olish, tasdiqlay olishga odatlanadi.

5. Eng muhimi o‘quv jarayonida didaktik motivlar vujudga keladi. Ya’ni, o‘quvchining ehtiyoji, hoxish-istagi qondiriladi. O‘quv-biluv jarayonida o‘quvchining manfaatdorligi oshadi.

Bu holat o‘quvchini o‘quv maqsadlariga erishishda yuqori bosqichga ko‘taradi. O‘qitish mazmuni yaxshi o‘zlashtirishga olib keladi. “O‘z vaqtida o‘qituvchi o‘quvchilar orasida ta’limiy aloqalar o‘rnatiladi”. O‘qitish usullari ta’lim jarayonida turli xil ko‘rinishlarda kechadi. O‘quv jarayonida o‘quv ehtiyojini qondirish bilan birgalikda yuqori motivatsiyaga ega bo‘ladi. O‘quvchilarda o‘zaro axborot berish, olish, qayta ishlash orqali o‘quv materiali yaxshi o‘zlashtiriladi. O‘quvchida o‘zaro muloqotga kirishish, fikr bildirish, fikr

ISSN 3030-3907

almashinish ko‘nikmalari shakllanadi. O‘quv jarayonida – o‘quvchining o‘z-o‘ziga baho berishi, tanqidiy qarashi rivojlanadi. O‘quvchi uchun dars qiziqarli va mazmunli o‘qitilayotgan fanga aylanadi, o‘qish jarayoniga ijodiy va mustaqil yondashishga harakat qiladi va har bir daqiqani g‘animat deb biladi. Muhimi o‘quvchilarda: - o‘quv mehnatiga o‘zida hoxish-istak uyg‘ota olishga; - har qanday vaziyatda faollik ko‘rsata olishga; - ayniqsa, hozirgi tezkor axborot manbalaridan unumli foydalana olishga ko‘nikmalari shakllanadi. Shuning uchun ham, hozirgi kunda o‘quvchining o‘z-o‘zini rivojlantirish texnologiyasini yaratish pedagogika va didaktika fanlari oldida o‘z yechimini kutayotgan dolzarb muammolardandir.

FOYDALANIGAN ADABIYOTLAR:

1. Dincă, D. (1998). Le multimédia en classe de langues. Annales de l'Université de Craiova. Série des sciences philologiques, 25-29.
2. Compte, C. (1989). L'image animée dans l'apprentissage du français langue étrangère. Langue Française 83. 22-34
3. Voir Beacco J.-C., Bouquet, S. & Porquier R. (2004) : Niveau B2 pour le français, Editions Didier, Paris, section 3.4.4, p. 96.
4. Alvarez G. (1977) : « Français fonctionnel, français instrumental, français scientifi- que, langue de speciality traduction », dans AUPELF : Le Renouveau des etudes francai-ses a l'universite, Actes de la Deuxieme rencontre mondiale des departements d'etudes françaises (Strasbourg), AUPELF, Montreal, p 71-83.
5. Van Ek J. A. (1975) : The Threshold Level in a European Unit/Credit System for Modern Language Learning by Adults, Conseil de l'Europe, Strasbourg.
6. Schunk, D. H. ; Rice, J.M.(1993). Strategy fading and progress feedback: Effects on selfefficacyand comprehension among students receiving remedial reading services.Journal of special education, 27, 3, 257-276.
7. Jurnal Pedagogik published by Universitas Muhammadiyah Aceh, ISSN: 26229005 DOI: Core Subject: Education (2 oktbr 2019 yil)
8. Edukasi: Jurnal Penaltien dan Artikel Pendidikan ISSN: 2085 1472, EISSN: 2579 4965 (30 iyun 2019 yil)

Internet saytlar:

9. www.press-service.uz
10. www.gov.uz
11. www.lex.uz
12. www.moodle.edu.uz
13. www.infocom.uz
14. www.bimm.uz
15. www.press-uz.info
16. www.ziyonet.uz

ISSN 3030-3907

17. www.edu.uz
18. www.pedagog.uz

ISSN 3030-3907